

В невеличкім, чистенькім і зо смаком прибранім салоніку дві дами заняті живою розмовою.

Обі однакових літ, однакового показного росту, обі вродливі, в цвіті віку, обі вбрані добірно і зо смаком. Говорять між собою інтимно, інколи мимоволі понижуючи голос до таємного шепоту, хоч ані в салоніку, ані в сусідніх покоїках, ані в сінях нема й душі живої.

Одна з них, розкішно розвита брюнетка з блискучими чорними очима, з цвітом молодості і здоров'я на повних рум'яних щоках, на чудово викроєних малинових устах, з маленькою ямочкою на круглому підборідді, що надавала їй вираз жартовливої молодості і невинності, – се, очевидно, пані дому. Ніхто би по ній не пізнав, що їй 28 літ, що вона мати двоїх дітей, котрі ходять уже до початкової школи, – таким молодим, свіжим і непочатим видається її лице, вся її еластична, дівоча і чаруюча постать. В простім, а проте дорогім і елегантнім домовім убранні вона дуже живо занята тим, що «робить порядок» у салоніку: знімає полотняні футерали з м'яких коштовних меблів і з золочених рам дзеркал та образів, уставляє симетрично статуетки та оздобну посуду на комоді, придивлюється і примірює, де би найкраще стояти букетам з живих цвітів, що, настромлені в делікатні вазоники з золоченого скла, розливають сильні па-

хощі на весь салоник. Упоравшись з сим, підбігла до невеличкого, перламутром викладеного столика і накрутила старосвітський металевий годинник, що довгий час без діла дрімав під хрусталим клошем. Одним словом, молода пані «виганяє пустку» з сього салоника, котрий, очевидно, чимало часу стояв пустий, запертий. В коминку тріщить і гуде веселий огонь, що звільна оживлює, огріває заморожене повітря салоника, немов достроює його до оживлених рухів, цвітучого лиця і розіскрених очей пані дому.

– Але ж, Юлечко, – говорить вона дзвінким, дивно проймаючим голосом, – не роби ж мені тої прикрості, роздягнися, присядь на хвилечку! Я занята, се правда, але так... знаєш, така вже моя вдача, що ані хвили не можу дармувати. Я би се могла і по обіді зробити, ну, але знаю, що ти мені сього за зле не приймеш.

– Що ж, знов, Анельцю! Адже ж власне задля того...

– Ні, ні, не кінчи, не говори мені нічогісінько: задля сього чи задля того! – перебила їй господиня, притулюючи їй свою білу, пухку, маленьку ручку до уст і силою втискаючи її на крісло. – Коли вже ти прийшла до мене, то напевно знаю, що не без причини. І добре зробила, що власне тепер прийшла, – додала по хвилевій мовчанці, під час котрої її приятелька знімала капелюх. – Мариня пішла до міста, діти ще в школі, можемо поговорити свobodно.

– Але твій чоловік, – з виразом якогось заклопотання промовила друга дама, – адже ж він сьогодні має приїхати, не правда?

– Власне, власне! – живо відмовила Анеля, – але аж вечором. Антось писав мені з Перемишля, що мусить там іще полагодити якісь формальності.

– Ну, то добре, коли так! Я думала, що зрана приїде, тим поїздом, що власне о дев'ятій надійшов.

– Що ти говориш! – скрикнула Анеля з жартовливим обуренням. – Тепер уже пів до одинадцятої. Якби був тим поїздом приїхав, то вже би давно був у мене. О, я його знаю! Він би не видержав так довго.

Уста і очі її заблиснули при тих словах напівжартовливим, напіврозкішним усміхом.

– Ах, так! Без сумніву! – сказала Юльця. – Вспокоюєш мене цілковито. А щоби перейти на те, що я тобі мала сказати, – додала, мимоволі понижуючи голос, – то... може, воно й нічого, може, се так тільки... Але ти знаєш, яка моя натура. Нехай що-небудь найменше, я зараз перелякаюся так, що крий боже.

Вираз її лица, її очі і ціла її подоба, бачилось, potwierджували правду тих слів. Все в ній проявляло ненастанний внутрішній неспокій, і то не хвиловий, але якийсь органічний, вроджений, що плив з недостаті рівноваги між поодинокими силами її душі, між чуттям і волею, між бажаннями і спосібністю до їх задоволення. Хоч ровесниця Анелі, хоч не менше від неї вродлива і одягнена в елегантний візитовий стрій, вона все-таки виглядала о яких десять літ старшою від своєї товаришки. Її величезні русьві коси, обвиті довкола голови, бачилось, пригнітали те низьке чоло, порисоване вже легенькими морщинками, те бліде, дрібне, доцвітаюче личко з блискучими очима, що раз у раз бігали неспокійно. Коли говорила, кінчики її уст тремтіли судорожно, а в руках м'яла раз у раз напарфумовану батистову хусточку. Хто їй ближче приглянувся, той мусив достерегти, що не любила ніколи довший час спочивати очима на однім предметі, що часто якось мимовільно, з привички, озиралася, щоби її не підслухував, і так само часто машинально поправляла складки своєї сукні. Навіть в тих хвилях, коли сміялася, коли слова рвучим потоком пили з її

уст, – навіть в тих рідких хвилях видно було якийсь вираз терпіння і тривоги на її лиці, щось таємне і принадливе, мов загадка, а глибоке, мов гірське озеро.

– Аякже, аякже! – з усміхом щебетала Анеля, винімаючи з комоди велику срібну тацю з емальованими на ній головками ангеликів. – Що би то було, якби моя Юлечка не мала раз якогось страховинного прочуття, не переживала смертельної тривоги! Ну, ну, успокійся, моя любочко, і скажи, яким прочуттям ти знов мучишся?

– Жартуєш, Анельцю, – сумовито відповіла Юльця. – Щаслива ти, що можеш жартувати! Такий уже, видно, твій темперамент. Як я тобі завидую його! Ах, а я!.. Ну, але сим разом, люба моя, не в прочуттях діло. Боюся дуже, щоб не було щось геть гіршого!

Легенька хмарка пробігла по лиці Анелі. Зупинилася на середині покою, несучи тацю, щоб поставити її на столі, і пильно зирнула в лице своєї товаришки.

– Хочеш мене занепокоїти! – сказала і додала з усміхом: – Не знаю, чи се тобі вдасться. Знаєш, у мене нині щасливий день: муж по п'ятилітній неприсутності вертає до мене зі служби. Ну, так що ж там таке, говори!

– Бійся бога, Анельцю, – скрикнула Юльця. – Як ти можеш таке говорити! «Хочеш мене занепокоїти!» Хтось би міг собі подумати, що я завидую тобі родинного щастя і бажаю його затроїти!

– Хто знає! – сміючись вимовила Анеля. – По вас, старих самотницях, усього сподіватися можна.

І поставивши тацю на столі, принесла велику корбочку і висипала з неї на тацю купу різнобарвних карток, візитових білетів з бажаннями, запросинами і запитами, а потім супокійно, систематично почала розкидати по таці ті докази сердечного, рухливого і обіймаючого широкі круги товариського життя.

З правдиво жіночою грацією розкидала їх так, що в тім ніби неладі видно було певну провідну думку, навіть певне невинне кокетство.

Юльця сумовито похитала головою.

– Встидайся, Анельцю, встидайся, що можеш щось подібне подумати про свою приятельку! Ні, на се я не заслужила!

– Ну, але що ж там маєш? Що там душиш у тій прекрасній головці? – сказала Анеля, цілючи її в лице, а потім в чоло, а відтак сідаючи побіч неї. – Я готова зі своєю роботою. Тепер говори!

– Я вже сказала тобі, – мовила Юльця, беручи її за руку і похиляючи очі вниз, мов який влюблений хлопча, – сказала вже тобі, що се все, може, й не значить нічого. Стільки разів уже ми непотрібно тривожились... відколи ми розпочали сей нещасний інтерес...

– Ах, то, певно, знов Штернберг! – скрикнула Анеля.

– Розуміється, що не хто, як він. Смійся з мене, Анельцю, але мене раз у раз мучить прочуття, що той хитрий жид наробить нам іще великого клопоту.

– Смійся з того! – рішуче відмовила Анеля якимось зміненим, твердим голосом, голосом купця, що певен своєї добре обдуманій купецької комбінації. – Що він нам може зробити? Камінь, котрий хотів би звалити на наші голови, попередусім розтовк би його самого, а нас – хто ще знає. Ні, Юлечко, з того боку я безпечна, з того боку не боюся нічого.

– Ах, люба моя, – відказала Юльця, – ніколи чоловік не може так обезпечитися! Не раз найменша дрібниця, непередвиджений випадок може попусувати найкращі замисли.

– Ха-ха-ха! – зареготалася Анеля срібlistим сміхом. – Але ж се ми знали з самого початку, моя Юлечко! Хто вовка боїться, нехай у ліс не йде. А тим часом

бог дав, що досі нас вовки не з'їли. Аж тепер, коли ми вже майже зліквідували свій інтерес, коли всі акти зложено до архіву, а кінці вкинено в воду... Ні, Юлечко, поглянь на мене! Котра з нас більше ризикувала? Котра могла більшої страти лякатися? Признаєш мені, певно, що я. А все ж таки, раз зважившись приступити до вашої спілки, я стояла сміло на своїм становищі, робила все, що тільки ми признавали потрібним, і ані разу – правда? Ані разу я не завагувалася. Ну, скажи, чи не правду говорю?

– Героїня з тебе, моя Анельцю, о так, правдива героїня! Ще від дитинячих літ, від шкільної лави любила я тебе за те, подивляла тебе за те. Ах, і тепер тебе подивляю і завидую тобі твоєї незламності. Але признай, моє серденько, що і я не була перешкодою в цілій справі, що і я експонувалася і наражувалася, – ох, та й ще й як! Адже ж увесь план був мій. Добір спільників і агентів – мій, нав'язання зносин – моє. Я була душею цілого підприємства, не правда? А коли я раз у раз тривожилась, раз у раз остерігала, коли я не раз навіть видумувала небезпеченства тамо, де їх не було, то адже ж і се не вийшло нам на шкоду.

– Противно, Юлечко, противно! – живо мовила Анеля, знов її цілуючи. – Ну, але скажи ж, мій сторожовий журавлику, які се там чорні точки ти добачаєш на видокрузі?

Замість відповіді Юльця виняла з кишені пом'яту телеграму і подала її Анелі.

– Телеграма! – скрикнула Анеля, трохи зачудувана, і поспішно розвинула пом'яту картку. – З Філіпополя! Від Штернберга! А він у Філіпополі що робить?

А потім звільна, майже напошепки, прочитала оцих кілька слів, що містилися в телеграмі:

«Komme mit Orient-Expresszug. Schicke weiteres Telegramm aus Budapest. David»¹.

Анеля поблідла. Сиділа недвижна, і пальці її, в котрих держала телеграму, затремтіли судорожно, і телеграма випала з її руки на коліна. Погляд її напружився, зіньки очей розширилися. Гляділа перед себе, не бачачи нічого, гляділа в нутро своєї душі, шукаючи чогось, що допомогло б їй розв'язати загадку, заключену в тій скупій на слова, та, очевидно, грізній телеграмі. Вкінці, не находячи нічого, звільна обернулася до Юльці.

- Що ж се значить? – запитала.
- Хіба ж я знаю? Чую тільки...
- Покинь ти ті свої чуття! – майже гнівно перебила її Анеля. – Чому він виїхав з Константинополя?
- Отсе ж то, власне, питання!
- Пощо їде орієнт-експресом? Видкося, що дуже йому пильно.
- Отсе ж то, власне, мене тривожить!
- Пощо їде на Будапешт? Чого йому там треба?
- Загадка цілковита.
- Чому не телеграфує виразно, що сталося?
- Видко, що не чується безпечним.
- Так що ж там могло статися?
- Отсе саме головне.
- Ні, не се головне. Коли сталося що-небудь неприємне, то важно також знати, де саме сталося: чи в Константинополі, чи, може... А!

В тій хвили сталося щось зовсім незвичайне, несподіване, щось таке, що з елементарною силою вірвалося до сього тихого салоники, з лускотом розтворивши його двері, впало досередини серед бовдурів холод-

¹ Їду східним експресом. Пришлю наступну телеграму з Будапешта. Давид (нім.). – Ред.

ного повітря, сильно піддуло огонь в коминку, так що палаючі поліна затріщали і горючі вуглі повисакавали геть насеред покою, мов метеори, сполошило обох дам, попхнуло Анелю насередину і вхопило її в якийсь скажений вир, в котрім нічого не було видно з-поза сивого морозового облака, тільки чути було огнисті поцілуї, оклики: «Антось!», «Анеля!» і вкінці довге, сердечне хлипання, перериване спазматичним реготом.

II

– Антось! Недобрий хлопчик! Як же ти міг зомною так поступити! Пишеш, що вночі приїдеш...

– Я вирвавсь у них! Вирвавсь швидше, ніж надіявся. І ось я тут! Тут! Тут!

І Антось покривав поцілуями руки, груди і уста своєї жінки.

– Та коли ж ти приїхав?

– О дев'ятій.

– І тільки тепер приходиш?

– Служба, Анелечко, служба! Треба було людей запровадити до касарні і здати рапорт у генеральній коменді. Добре, що й так швидко я упорався.

– Недобрий хлопчисько! Недобрий хлопчисько! – віддучи губки, повторяла Анеля, б'ючи його по руках, що ними Антось обнімав її гнучкий стан, притискав до своєї груді.

Той «Антось», або «хлопчисько» – се був високий, крепко збудований мужчина літ около сорока, з рідким уже, злегка шпакуватим волоссям, з рудавими вусами і такими ж баками, при шаблі, в зимовім вій-

ськовім плащі і в мундирі капітана австрійської піхоти. Лице його, неважаючи на признаки великої втоми і тільки що відбутої далекої подорожі, дихало здоров'ям. В сивих очах виднілася доброта і лагідність, хоч бистрі і певні рухи свідчили про військову дисципліну, що ввійшла, так сказати, в кров і нерви.

Капітан Антін Ангарович вертав власне з Боснії, де пробув цілих п'ять літ у військовій службі. Відкомандирований туди з одним із перших відділів окупаційного війська, він мав участь у всіх бійках і перестрілках, серед яких dokonano окупації і пацифікації того краю, відзначився при здобуванні Сараєва і пізніше кілька разів у боях з бандами «гайдукив», що волочилися по краю, авансував з поручника на капітана, лишився добровільно ще три роки в військовій службі в Боснії з огляду на вищу плату і обіцяний йому дальший аванс, і, власне, по п'ятилітній неприсутності вертав назад до Львова, на лоно своєї сім'ї. Його приділено до львівського гарнізону, при найближчій маєвій авансі його мали іменувати майором, а се значило пенсію, що сяк-так забезпечить прожиток і будучину його сім'ї. Найсміліші, найгарячіші його бажання близькі були до здійснення.

– Так ось ти мені! Ось ти мені! Мій найдорожчий скарбе! Моє золото! Життя моє! По тільких літах, по тільких трудах, по тільких небезпеках! – приговорював капітан голосом, уриваним зі зворушення, все ще тулячи в своїх обіймах жінку, що раз хлипала з плачу, то знов вибухала сміхом. – Тепер я твій, тепер ніщо нас не розлучить.

І обоє, сплетені раменами, сіли на софі.

Тільки тепер капітанів зір побачив Юлію, що, стурбована і збентежена, стояла, не знаючи, що їй

почати, і, очевидно, бажала б була нечутно і незримо вифуркнуту з цього щасливого гнізда.

– Halt, Regiment!² – весело скрикнув капітан. – А се хто? – запитав, обертаючися до жінки.

– Ах, я й забула представити тобі – Юльця Шаблінська, моя товаришка ще з пансіону. Юлечко, сей нечемний хлопчисько, – бачиш його? – з тими поганими вусищами, се є той Антось, про котрого я тобі наторохтіла повні вуха.

Юлія злегка відклонилася і зачала пришпилювати до волосся капелюх.

– Herstellt³ – крикнув капітан. – Положити капелюх! Сюди, на стіл! Сідати! Приятелька моєї жінки мусить бути й моя приятелька. Приятеля я, мабуть, визвав би на шаблі, але приятельку взиваю, щоби лишилася з нами на обід.

Юлія, очевидно, ще дужче заклопотана, держала капелюх у руці і не знала, на яку ступити.

– Пане капітане, – промовила нарешті, – дякую за ласкаві запитання, але сьогодні у панства такий день, що моя присутність буде зовсім не на місці. Справді...

– Gilt nichts!⁴ – відрубав капітан жартовливо грізним голосом. – Сьогодні я в такій настрої, що міг би обняти і цілувати весь світ, і оту стару жидівку, що на Зарваниці продає варений біб.

– Fi donc!⁵ Антосю! – перервала Анеля, даючи йому кляпса по рамені.

– А нехай мене твоя приятелька не визиває на одвертість! – відмовив капітан. – Скажи їй, витолкуй,

² Стій, полк! (нім.). – Ред.

³ Назад! (нім.). – Ред.

⁴ Не має значення! (нім.). – Ред.

⁵ Фу, як погано! (франц.). – Ред.